

Ю. Г. Ткачова, ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО МАТЕРИНСТВА У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ НАУЦІ

Ткачова Ю. Г.

Проблема формування готовності до материнства у вітчизняній педагогічній науці

В статті аналізується проблема формування готовності до материнства у вітчизняній педагогічній науці. Автор статті наголошує на необхідності переосмислення творчого доробку педагогів-класиків у зв'язку із сучасними тенденціями зниження цінності материнства у свідомості молоді, акцентуючи увагу на тому, що всепоглинаюче духовне „розтління” найбільшим чином торкнулося дівчини – майбутньої матері. Доведено, що педагоги-класики робили певний наголос на необхідності статевого виховання у межах формування готовності до майбутнього шлюбу, сімейного життя та материнства. Виокремлено основні педагогічні ідеї, які можна використовувати в сучасній педагогічній теорії та практиці щодо підготовки студентської молоді до материнства, орієнтуючи їх на шлюб, сім'ю та усвідомлене материнство та завдяки підвищенню рівня загальної моральності у студентської молоді, зокрема у статевій поведінці. У статті автором зроблено припущення що, перенесення у сучасний вузівський простір процесу формування готовності до материнства, який ґрунтуватиметься на ідеях педагогів-класиків, сприятиме створенню у молоді ціннісної основи материнства та забезпечить цілісність системи підготовки молоді до виконання ролі матері.

Ключові слова: материнство, готовність до материнства, студентська молодь, система вищої освіти, статево виховання, сім'я, сімейне життя.

Ткачева Ю. Г.

Проблема формирования готовности к материнству в отечественной педагогической науке

В статье анализируется проблема формирования готовности к материнству в отечественной педагогической науке. Автор статьи подчеркивает необходимость переосмысления творческого наследия педагогов-классиков в связи с современными тенденциями снижения ценности материнства в сознании молодежи, акцентируя внимание на том, что всепоглощающее духовное „растление” главным образом коснулось девушки – будущей матери. Доказано, что педагоги-классики делали определенное ударение на

необходимости полового воспитания в рамках формирования готовности к будущему браку, семейной жизни и материнству. Выделены основные педагогические идеи, которые можно использовать в современной педагогической теории и практике относительно подготовки студенческой молодежи к материнству, ориентируя ее на брак, семью и сознательное материнство, благодаря повышению уровня общей морали студенческой молодежи относительно полового поведения. В статье автор делает предположение, что введение в современное вузовское пространство процесса формирования готовности к материнству, который будет основываться на идеях педагогов-классиков, будет способствовать созданию у молодежи ценностной основы материнства, а также обеспечит целостность системы подготовки молодежи к выполнению роли матери.

Ключевые слова: материнство, готовность к материнству, студенческая молодежь, система высшего образования, половое воспитание, семья, семейная жизнь.

Проблема підготовки молоді до майбутнього материнства заслуговує особливої уваги у зв'язку з тим, що всюди спостерігається зниження статево-рольової культури, особливо слід зазначити бездуховність статево-рольових цінностей. Найбільш сумним є те, що всепоглинаюче духовне „розтління” торкнулося дівчини – майбутньої матері, яка всупереч своїй природі усе менше стає здатною виконувати свою найважливішу та почесну місію – народжувати і виховувати людину. Орієнтація жінки на виконання ролі матері в останній час втратила своє педагогічне звучання. У сучасній педагогічній науці формування материнської ідентичності та готовності до майбутнього материнства як самостійний напрям не виокремлюється. Разом з тим, низькі демографічні показники народжуваності в Україні, деградація внутрішньосімейних відносин, відсутність цінності материнства та дитини у свідомості сучасної молоді говорять про необхідність змінити ситуацію, яка склалася. Особистість треба готувати до тієї ролі, яку їй щодня належить виконувати. На жінку природою покладена велика місія продовження людського роду, і від готовності жінки виконати цю місію, від усвідомлення нею значущості статусу матері залежить не тільки фізичне і духовне здоров'я дитини, а й в цілому фізичне та духовне здоров'я нації. Тому підготовка молодих жінок до майбутнього материнства

повинна бути своєчасною та носити системний характер, ґрунтуючись на споконвічних традиціях народної педагогіки та доробку педагогів-класиків.

Глибока моральна сутність і духовна велич матері розкрита у працях М. І. Пирогова, К. Д. Ушинського, П. Ф. Лесгафта, С. Ф. Русової, А. С. Макаренка, В. О. Сухомлинського та ін. Втім, їх доробок потребує переосмислення у зв'язку із сучасними тенденціями зниження у суспільстві цінності материнства.

Мета статті полягає у дослідженні ідей педагогів-класиків щодо формування готовності до материнства та можливості використання цього наукового доробку у сучасних умовах.

Ставлення вітчизняної педагогіки до материнства визначилося ще у XVIII столітті, коли освіта вийшла за межі монастирських стін. Незважаючи на державний статус жіночої освіти, провідним напрямком було сімейне виховання дівчат. Жіноча освіта XVIII століття була сконцентрована на вихованні майбутньої дружини, господарки та матері, що повністю відповідало поглядам суспільства на роль жінки.

У XIX столітті М. І. Пирогов пов'язував успішність виконання жінкою виховних функцій з її особистою підготовкою до виховної діяльності. „Нехай жінки зрозуміють, що доглядаючи за колискою людини, затверджуючи ігри її дитинства, навчаючи її вуста лепетати перші слова та першу молитву, вони робляться головними зодчими суспільства. У вихованні жінки міститься виховання всього людства” [8].

Позицію М. І. Пирогова у даному питанні поділяв К. Д. Ушинський, який вважав, що з одного боку, жінка є посередником між наукою, мистецтвом та поезією, а з іншого, між звичаями та характером народу. „Жінка-мати це провідник-посередник у системі культура-дитина-суспільство” [12]. Ось чому поряд із вивченням математики, фізики, мов у жіночих гімназіях викладалося домоведення, основи догляду за дитиною та Закон Божий. У своїх трудах К. Д. Ушинський підіймав не тільки проблему жіночої освіти, але також звертав увагу на культурний рівень матері, акцентуючи увагу на тому, що саме

вона виступає первинним і найзначущим вихователем своїх дітей, і як наслідок впливає на стан суспільства. На актуальності, важливості, необхідності та невідкладності жіночої освіти свого часу робив наголос й П. Ф. Лесгафт.

Педагогіка XIX – початку XX століття намагалася надати жінці можливості приймати участь у суспільному житті, самій заробляти кошти для існування, бути гарною матір'ю та вихователькою дітей. Слід зазначити, що усі перелічені цілі щодо жіночої освіти були поступово реалізовані протягом наступних десятиліть, чому сприяли наукові пошуки педагогів-практиків.

У зв'язку з цим доречно нагадати педагогічну спадщину С. Ф. Русової, оскільки концептуальним у її педагогічній і науковій діяльності було положення про те, що „родинне виховання найкраще, бо в його основі лежить ласка матері” [9]. Щодо материнської ласки та жертвовної материнської любові С. Ф. Русова, писала: „Без неї (матері), без її ласки холодно, страшно було б жити, й ніяка школа, ніякі дитячі садки або дитячі захистки не дадуть дитині того добра, добра святого, любові й ласки, не розбудять в дітях почуття правди й любові, як щире виховання свідомої матері” [9, с. 61]. До молодої матері С. Ф. Русова висловлювала вимоги щодо її грамотності, знання психології дитини, усвідомлення ролі материнства.

На початку XX століття спостерігався значний науковий інтерес вітчизняних педагогів до проблеми підготовки учнівської молоді до сімейного життя. У цей час з'являються праці Н. Жарінцевої „Роз'яснення статевого питання дітям” (1907); В. Половцевої „Статеве питання в житті дитини” (1903); К. Сидорович „Діти і статеве питання (систематичні вказівки батькам, як зберегти моральну чистоту дітей від впливів нашого часу, сучасної літератури і навколишнього середовища, що розбещують)” (1909) та ін.

На актуальності та важливості проблеми статевого виховання для підготовки молоді до майбутнього сімейного життя, свідомого материнства та батьківства наголошувала В. Половцева. Дослідниця підкреслювала, що першим кроком на шляху до правильного та серйозного висвітлення питань статевого життя повинно бути вивчення власного організму, розуміння

важливості статевої стриманості, як для свого здоров'я, так і для здорових нащадків. Підтримуючи цю позицію, Н. Жарінцева зазначала: „Людям дане почуття любові, і вони повинні розумно, серйозно обирати собі дружину або чоловіка, тоді, коли свідомо бажають мати сім'ю і виростити спільних дітей, а для цього потрібно бути цілком розвиненими людьми; розвиток одних тільки органів розмноження був б не тільки даремним, але й шкідливим, так як люди з нерозвиненим розумом абсолютно не могли б виховати своїх дітей” [1, с. 43].

Говорячи про необхідність статевого виховання молодого покоління, М. Лишневська звертала особливу увагу на виняткову роль педагога. Вона уважала, що ця справа повинна вестись методично і тому, подібно викладанню історії або математики, вимагає фахівців, тому що переважна більшість батьків не здатна дати дітям ґрунтовне і правильне роз'яснення, насамперед тому, що вони не мають для цього достатніх знань [5].

Як бачимо, проблеми, що досліджувалися сторіччя тому не втратили своєї актуальності і сьогодні. Тому сучасні дослідники звертаються до вивчення наукової спадщини цього періоду.

Досліджуючи науково-практичний досвід статевого виховання у 20-30-ті роки ХХ століття, Т. Кравченко виявила, що діяльність педагогів в цей час була спрямована на формування у молоді орієнтації на шлюб, сім'ю та усвідомлене батьківство; підвищення рівня загальної моральності у дітей та молоді, зокрема й у статевої поведінці; використання у виховній практиці форм роботи щодо статевого виховання у контексті народно-педагогічних традицій [4, с. 16]. Дослідницею доведено, що завдання статевого виховання школярів у 20 – 30 рр. ХХ століття реалізовувалися сім'єю, школою та громадськими організаціями. У сім'ї виховання культури міжстатевої поведінки хлопчиків та дівчаток визначалося, з одного боку, релігійно-християнською традицією, родинно-побутовою культурою, національно-етнічною обрядовістю, а з іншого – руйнацією патріархальних відносин внаслідок пролетаризації сім'ї, процесів емансипації, піднесенням ролі жінки в суспільстві, що істотно змінювало усталені стереотипи статевої соціалізації та ідентифікації.

Зауважимо, що в радянський період більшість вчених, які займалися вивченням проблеми статевого виховання, зосереджували свою увагу на моральному аспекті. Для нашого дослідження велику цінність має дисертаційна робота Е. Черепової „Моральна підготовка учнів до сімейного життя в теорії та практиці радянської школи (1917 – 1977)”. Як зауважує дослідниця: „Теорія моральної підготовки учнів до сімейного життя в різні історичні періоди побудови радянської школи розвивалася з різною інтенсивністю. У 1917 – 1931 роках у відповідності з ленінським вченням про комуністичну мораль руйнувалися старі уявлення про сім'ю, про положення жінки в суспільстві, про відносини між батьками та дітьми. В передвоєнне і перші післявоєнні роки школа накопичувала цінний досвід формування в учнів моральних основ сімейного життя як в процесі викладання окремих навчальних предметів, так і в позакласній роботі” [13, с. 17].

Указівку на важливість підготовки молоді до любові, сім'ї і шлюбу можна знайти у творчій спадщині П. П. Блонського. Учений вважав, що статева просвіта має бути підпорядкована педагогічним завданням: вона має не просто інформувати, а саме виховувати. Викликає педагогічний інтерес його ідея про проведення «педагогічних випробувань» майбутнього подружжя – отримання спеціального атестата про рівень знань з питань сімейного виховання.

Педагогічні основи підготовки учнів до створення майбутньої сім'ї, сімейного життя і виховання дітей закладено також у працях А. С. Макаренка. Неабияку увагу А. С. Макаренко приділяв статево-вихованню молоді, визнаючи його одним з найважливіших педагогічних питань. Ідеї про необхідність готувати молодь до подальшої зустрічі з питаннями статі і шлюбно-сімейними відносинами пронизують багато його педагогічних творів. До головних засобів підготовки молоді до сімейного життя педагог відносить моральну і статево-просвіту, приклад батьків, організацію життя і діяльності вихованців. У зміст роботи щодо підготовки учнів до шлюбно-сімейних відносин А. С. Макаренко рекомендує включати формування культури особистих взаємин між статями [7].

Для перших десятиліть існування радянської держави характерними є полярні думки про шлюб і сім'ю. З одного боку, висловлювання А. Коллонтай та її прихильників: діти, чоловік, дім – „пережиток минулого” [3], а з іншого боку А. Луначарський писав, що: „за економічних умов і правильного виховання, самоаналізу і самодисципліни людина зрозуміє, що батьком і матір'ю даремно бути не можна, що це є одним з найтонших видів творчості” [14, с. 10]. „а мати повинна бути фахівцем у галузі виховання” [6, с. 238].

В цей же час А. Б. Залкінд приділяв значну увагу статевому вихованню, вважаючи, що воно має бути прерогативою батьків і педагогів, а не випадкових людей або неконтрольованих засобів масової інформації. В основі такого виховання, на думку А. Б. Залкінда, має бути створення здорових, моральних, повноцінних соціальних зв'язків і навичок у молоді [2]. А. Б. Залкінд один з перших у радянській педагогіці обґрунтував необхідність розробки комплексу виховних та освітніх впливів на молодь з метою залучення її до прийнятих в суспільстві, відповідно до норм соціалістичної моралі, статевих ролей і взаємин між статями у суспільному та особистому житті.

Ідеї системного виховання майбутніх батьків та формування готовності до материнства у другій половині ХХ століття активно втілював у життя видатний педагог-гуманіст В. О. Сухомлинський. Він писав: „Якщо ви мрієте залишити після себе слід на землі – не обов'язково бути видатним письменником або вченим... Ви можете затвердити себе у суспільстві, виховуючи хороших дітей...” [11]. Ця думка підкреслює необхідність та значущість батьківського досвіду у житті людини, найважливішою функцією якої є народження та виховання майбутнього покоління, саме це і є прямими обов'язками матері, які зумовлені природою та соціумом. Ми вважаємо, що чоловік і жінка ніколи не будуть рівними з тієї простої причини, що природа розділила їх функціональність і змінити це неможливо.

Материнська педагогіка В. О. Сухомлинського приділяла першорядне значення вихованню ціннісного ставлення до ролі майбутньої матері. Педагог уважав, що виховання гарної матері і батька, власне кажучи, є рішенням

половини всіх задач школи, тому що „...виховуючи матерів і батьків, ми закладаємо основи вихованості майбутніх поколінь” [10]. Відомий педагог-гуманіст наголошував на свідомо-чистому ставленні до власного тіла, розумінні того, що взаємини чоловіка і жінки ведуть до народження нової людини, за яку вони несуть повну відповідальність. Тому це не тільки біологічний акт, а, насамперед „велика людська творчість”, та величезна відповідальність.

Свого часу В. О. Сухомлинський розкриваючи педагогічну мудрість статевого та сімейного виховання наголошував: якщо в родині відносини будуються не на любові, а на цинічному прояві тваринних інстинктів чи розважливому пошуку матеріального благополуччя, у душі дитини немає місця чистоті почуттєвих спонукань, і в підсумку в таких родинах виростають грубі, цинічні, байдужі молоді люди, пробитися через бездуховність яких вихователю у своїй роботі дуже важко і часом неможливо. Така безвідповідальність – наслідок „безстатевої” педагогіки, у результаті якої ми одержали молодих людей, фізіологічно готових до народження дітей, але морально і психологічно незрілих стосовно ролі матері і батька. Педагог висловлював думку про те, що вихованню дівчини треба приділяти більшої уваги, оскільки її покликання набагато вище, адже саме вона майбутня мати, якій повинна бути притаманною свідомість високої мети життя, яка базуватиметься на принципах культури та любові.

Ідеї педагогів-класиків щодо ролі материнства у суспільному розвитку знайшли своє втілення й на офіційному рівні. У Законі СРСР про шлюб та сім'ю зазначалося, що „материнство в СРСР оточується всенародним визнанням та повагою, оберігається та підтримується державою”. Такі положення підкріплювалися цілою низкою соціально-правових гарантій. Окремим соціальним визнанням користувалися багатодітні матері, соціальний статус яких був досить високим, їм надавалися додаткові права та пільги. Але високий рівень зайнятості жінок, активне втягнення їх у соціально-професійну сферу, скорочували час перебування матері у родині, час повноцінного

спілкування та взаємодії з дітьми. Тобто демагогічне піднесення материнства не відповідало реальному стану жінки у радянському суспільстві. Реалізація материнських та сімейних функцій відсувалася на другий план, що в результаті призвело до девальвації материнства.

У пострадянській Україні ситуація ускладнилася різким зниженням ціннісного ставлення до материнства, невизнанням ролі матері, дитини та сім'ї. Ми вважаємо, що XXI століття висуває необхідність оновленого науково-педагогічного підходу до розв'язання проблеми формування готовності до материнства. Оскільки у школах дошлюбна підготовка здебільшого розглядається як моносуб'єктний процес, за яким учень постає лише об'єктом педагогічних впливів, то виховна діяльність у цьому аспекті зводиться до набору стандартних заходів та носить інформаційно-просвітницький характер. Вважаємо, що сьогодні виникає потреба у перенесенні проблеми підготовки молоді до свідомого материнства у систему вищої державної освіти. Наша позиція ґрунтується на наступному.

Підготовка до виконання у майбутньому своєї батьківської ролі має свою специфіку і набуває особливої значущості у період юнацтва, оскільки, саме рання юність характеризується інтенсивним розвитком самосвідомості, ціннісно-сислової сфери, зорієнтованістю на майбутнє, прагненням до життєвого самовизначення, становленням статево-рольових позицій, інтимно-особистісних стосунків з протилежною статтю. Втім змісти самосвідомості в юнацькому віці не є сталими утвореннями і можуть змінюватися, тому педагоги можуть вирішальним чином вплинути на студентську молодь щодо формування готовності до материнства. Ми вважаємо що, розробка та впровадження у сучасний вузівський простір педагогічної моделі, яка ґрунтуватиметься на ідеях педагогів-класиків, сприятиме створенню системи цілеспрямованої підготовки молоді до виконання ролі матері.

Цей процес є багатограним, комплексним і динамічним, його елементи тісно взаємопов'язані, взаємозумовлені та взаємозалежні, що вказує на значні можливості розв'язання означеної проблеми і в процесі фахової підготовки, і в

позанавчальній діяльності студентів. Ми схилиємося до думки, що процес формування готовності до материнства повинен базуватися на створенні у молоді моральних явлень про майбутнє материнство, формуванні ідеалу майбутньої сім'ї та моральних переконань, на яких ґрунтується кохання, шлюб, сім'я, та народження дитини.

Таким чином, проведений аналіз наукової літератури, вивчення спадщини педагогів-класиків щодо формування готовності до материнства засвідчив, що погляди та ідеї багатьох відомих педагогів набагато випередили час і є дороговказом у підготовці молодого покоління до свідомого виконання ролі батька-матері. Найбільше значення у вихованні майбутніх поколінь педагогі-класики відводили жінці й вважали необхідним готувати її до ролі матері не тільки в сім'ї, але в системі освіти на науково обґрунтованій основі. Зміни у свідомості сучасної молоді обумовлюють необхідність не тільки відкоригувати змістовно процес формування готовності до материнства, але й перенести його в систему вищої освіти. У зв'язку з цим вважаємо напрямком наших подальших досліджень розгляд сутності феномену готовності до материнства та визначення його структури.

Література

1. **Жаринцева Н. А.** Объяснение полового вопроса детям / Н. А. Жаринцева 2-е перераб. изд-е. – СПб. : Типография Альтшулера „Фонтанка”, 1907. – 54 с.
2. **Залкинд А. Б.** Половое воспитание / А. Б. Залкинд. – М. : Работник просвещения, 1930. – 337 с.
3. **Коллонтай А. М.** Семья и коммунистическое государство / А. М. Коллонтай. – М. : Коммунист, 1918. – 23 с.
4. **Кравченко Т. В.** Статеве виховання школярів у вітчизняній педагогічній теорії та практиці 20-30 років ХХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 „Загальна педагогіка та історія педагогіки” / Т. В. Кравченко. – Кіровоград, 2009. – 20 с.

5. **Лишневская М.** Половое воспитание / М. Лишневская. – М., 1908. – 122 с.
6. **Луначарский А. В.** О воспитании и образовании / А. В. Луначарский ; под. ред. М. А. Арсеньева. – М. : Педагогика, 1976. – 640 с.
7. **Макаренко А. С.** Собрание сочинений : в 5 т. / А. С. Макаренко. – М. : Правда, 1971. – Т. 4. – 432 с.
8. **Пирогов Н. И.** Вопросы жизни // Морской сборник. 1856. №9. – Т. XXIII. – С. 59. / Примечание к эпиграфу статьи. Записка отдела рукописей библиотеки им. В. И. Ленина. – М., 1951.
9. **Русова С.** Мати в поезії Шевченка / Софія Русова // Світло. – 1996. – №2. – С. 60 – 61 (публікацію до друку підготувала О. Проскура).
10. **Сухомлинский В. А.** Избранные педагогические сочинения : в 3-х т. Т 2. Павлышская средняя школа. Обобщение опыта учебно-воспитательной работы в сельской средней школе. – М. : Педагогика, 1980. – 384 с.
11. **Сухомлинський В. О.** Вибрані твори : [в 5 т.]. / Сухомлинський В. О. – Т.1. – К.: Рад. школа, 1976. – 654 с.
12. **Ушинський К. Д.** Три елементи школи // К. Д. Ушинський. Вибрані педагогічні твори: [у 2-х т.]; за ред. Пискунова О., Костюка Г. та ін. – К.: Радянська школа, 1983. Т. 2. – С. 26 – 42.
13. **Черепова Э. М.** Нравственная подготовка учащихся к семейной жизни в теории и практике советской школы (1917-1977): автореф. дис. на присвоение научн. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.01 “Общая педагогика, история педагогики и образования”.
14. **Психология** и психоанализ беременности: учебное пособие по психологии материнства. – Самара : Бахрах, 2003. – 784 с.

Tkacheva Y. G.

The problem of forming readiness for the maternity in domestic pedagogical science

The problem of forming readiness for the maternity in domestic pedagogical science is analyzed in the article. The author of the article accentuates the need to reconsider classical educators' creative works; in connection with modern tendencies

of maternity value decline in the awareness of young people, emphasizing that all-absorbing spiritual corruption has touched the girl – the future mother, who in defiance of her nature is becoming less capable to fulfill her major and honorable mission – to bear and bring up a human being. It should be noted that in the modern pedagogical science the formation of maternal identity and readiness for the future maternity as a separate branch isn't singled out. It is proved that classical educators made certain stress on the necessity of sexual education within the bounds of forming readiness for the future marriage, family life and maternity. Basic pedagogical ideas were also defined in the article; these ideas can also be used in the modern pedagogical theory and practice concerning the preparation of students for the future maternity, orienting them on marriage, family and conscious maternity due to the increase of students' general morality level, especially in the sphere of sexual behavior. In the article the author has made a supposition that transference of the process of forming readiness for the maternity into the modern space of higher education, which will be grounded on the classical educators' ideas, will promote the creation in the consciousness of young people foundation of maternity based on value and will provide the integrity of the system of young people's preparation for the mother's role fulfillment.

Key words: maternity, readiness for the maternity, students, system of higher education, sexual education, family, family life.

Відомості про автора

Ткачова Юлія Геннадіївна – аспірант кафедри педагогіки ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Стаття надійшла до редакції 12.04.2013 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.

Yu. G. Tkachova, SE “Luhansk Taras Shevchenko National University”

THE PROBLEM OF FORMING READINESS FOR THE MATERNITY IN DOMESTIC PEDAGOGICAL SCIENCE

Tkacheva Yu. G.

The Problem of Forming Readiness for the Maternity in Domestic Pedagogical Science

The problem of forming readiness for the maternity in domestic pedagogical science is analyzed in the article. The author of the article accentuates the need to reconsider classical educators' creative works; in connection with modern tendencies of maternity value decline in the awareness of young people, emphasizing that all-absorbing spiritual corruption has touched the girl – the future mother, who in defiance of her nature is becoming less capable to fulfill her major and honorable mission – to bear and bring up a human being. It should be noted that in the modern pedagogical science the formation of maternal identity and readiness for the future maternity as a separate branch isn't singled out. It is proved that classical educators made certain stress on the necessity of sexual education within the bounds of forming readiness for the future marriage, family life and maternity. Basic pedagogical ideas were also defined in the article; these ideas can also be used in the modern pedagogical theory and practice concerning the preparation of students for the future maternity, orienting them on marriage, family and conscious maternity due to the increase of students' general morality level, especially in the sphere of sexual behavior. In the article the author has made a supposition that transference of the process of forming readiness for the maternity into the modern space of higher education, which will be grounded on the classical educators' ideas, will promote the creation in the consciousness of young people foundation of maternity based on value and will provide the integrity of the system of young people's preparation for the mother's role fulfillment.

Key words: maternity, readiness for the maternity, students, system of higher education, sexual education, family, family life.

The problem of preparing young people for the future maternity deserves special attention due to the fact that there is a decrease in sexual- role culture everywhere, soullessness of sexual –role values decline is particularly noteworthy. The most sad is that spiritual “corruption” has touched the girl – the future mother, who in defiance of her nature is becoming less capable to fulfill her major and

honorable mission – to bear and bring up a human being. Recently women's orientation has lost its pedagogical meaning. In the modern pedagogical science the formation of maternal identity and readiness for the future maternity as a separate branch isn't singled out. However, low demographic rate of the birth in Ukraine, degradation of relationships in family, lack of maternity and child value in the minds of modern youth speak about necessity to modify the situation, which is formed. The personality has to be prepared for the role, which somebody is off to perform daily. Women have been given an important mission the extension of mankind by the nature, not only physical and spiritual health of child, but physical and spiritual health of nation depend on women's readiness to perform mission and understanding the importance of mother's status in general. For this reason preparing young women for the future maternity should be timely and have system character, it should be based on original traditions of the traditional pedagogy and the heritage of classical educators.

Deep moral nature and spiritual grandeur of mother are found in the works of: N. I. Pirogov, K. D. Ushinskiy, P. F. Lesgaft, S. F. Rusova, A. S. Makarenko, V. O. Sukhomlinskiy, etc. However, their heritage needs rethinking due to maternity value decline in modern tendencies of society.

The purpose of the article is to study classical educators' ideas of forming readiness for the maternity and the possibility of using this scientific achievement in modern times.

The attitude of national pedagogy to the maternity was defined in XVII century, when education spread beyond the monastery walls. The lead direction was family education of girls in spite of governmental women's status of education. The women's education of XVIII century was concentrated on education of future wife, mistress and mother, that fully corresponded the society's views on the role of women.

In XIX century N. I. Pirogov linked the success of women's performance of educational functions with their personal preparation for the educational activity. "Let women understand, that taking care of their babies in prams, confirming games of

their childhood, teaching their lips to babble first words and first prayer, they become the essential tutors of souls in society”. The women’s education carries the education of all mankind” [8].

K. D. Ushinskiy shared position of N. I. Pirogov, he thought that on the one hand woman is a mediator between science, art and poetry, on the other hand she is between customs and character of nation. “Woman- mother is a guide- mediator in system of culture – child – society” [12]. This is a reason why next to learning of mathematics, physics like in gymnasium for women, also, there was taught housekeeping, basics of child care and the Law of God. K. D Ushinskiy in his works gives not only consideration to problem of woman’s education, but also calls attention to the mother’s cultural level, he makes accent that only mother is primary and the most significant educator for her children, and as a consequence she influences situation in society. P. F. Lesgaft in his time also made emphasize on actuality, importance, necessity and insistency of women’s education.

Pedagogy of XIX – early XX centuries tried to give opportunities for women to take a part in social life, making money for existence and to be a good mother and educator for children. It should be noted that all of listed targets about women’s education were gradually realized over the next decades. The realization of these aims led to scientific researches of educators-practicians.

In this regard, it should be noted that pedagogical legacy of S. F. Rusova, as conceptual in her pedagogical and scientific activities was position that “ family education is the best, because it is based on mother’s caress” [9]. As for mother’s caress and sacrificial mother’s love, S. F. Rusova was writing: “Without her (mother), without her caress there is cold, it would be horribly to live, and any school, kindergartens or childish hiding will not provide a child with such goods, saint goods, love and caress, will not awake feelings of truth and love in child as perfect education of responsible mother will” [9, p. 61]. For the young mother S. F. Rusova expressed demands of literacy, knowledge of child psychology, realization of mother’s role.

In the early XX century there was significant scientific interest of domestic educators for problems of readiness of youth for family life. At this time appeared

such works as N. Zharintseva “Explanation of sexual issues for children” (1907), V. Polovtseva “Sexual issue in life of child” (1903), K. Sydorovych “Children and sexual issue (systematic instructions for parents how to keep the moral purity of children from the influences of our time, modern literature and the environment that deprave)” (1909) and others.

V. Polovtseva emphasized the actuality and importance of the problem of sexual education while preparing young people for the future family life, the conscious maternity and the paternity. The researcher stressed that the first step towards correct and serious cross light of sexuality should be in studying of own body, understanding importance of sexual abstinence, as for own health and for healthy future generations. N. Zharintseva supported this position and noted: ”People are given love, and they have to choose wisely and seriously their wife or husband, when they consciously want to have a family and raise children together and for this they have to be fully grown adults; the solitary development of the reproductive organs would be not only useless but harmful, because people with undeveloped mind cannot bring up their children” [1, p. 43].

Talking about the necessity of the sexual education of the young generation, M. Lishnevskaya paid special attention to the peculiar role of the teacher. She thought that this case should be conducted methodically, like teaching history or math, that it demands professionals, because the majority of parents are unable to give foundational and right explanation, first of all because they do not have sufficient knowledge [5].

As we can see, nowadays the problems, which have been researched century ago, do not lose their actuality and importance. That is why modern researchers refer to studying the scientific heritage of this period.

When T. Kravchenko was studying research and practice experiment of the sexual education in 20th – 30th of XX century, she found that educator’s activities at this time was focused on forming orientation to youth marriage, family and conscious paternity; aimed at increasing general moral level of children and youth, including sexual behavior; using forms of work about sexual education in the context of

national pedagogical traditions in educational practice [4, p. 16]. The researcher proved that the problem of sexual education of pupils in the 20th – 30th of XX century was realized by the family, school and non-governmental organizations. Teaching culture of intersex behavior of boys and girls in family was determined, on the one hand, by the Christian religious tradition, family and household culture, the national and ethnic ritualism, but, on the other hand, by destruction of patriarchal relations, as a result of family proletarianization, emancipation processes, the soar of women's role in society, that significantly changed gender role stereotypes of socialization and identification.

It should be noted, that in Soviet period the majority of scientists, who were engaged in study of the problem of sexual education, focused their attention on moral aspect. For our research of great value is O. Cherepova's dissertation "Students moral preparing for family life in theory and practice of the soviet school (1917 – 1977)". As the researcher observed, "Theory of moral preparing students for family life in different historical periods of building soviet school was developed with different intensity. Old ideas about family, about the position of women in society, the relationship between parents and children were destroyed in accordance with Lenin's school of communist morality in 1917th – 1931st years. At the pre-war and early postwar years school cumulated valuable experience of forming students' moral foundations of family life both in the teaching of the certain subjects and in out-of-school activities" [13, p. 17].

Pointing at the importance of preparing youth for the love, family and marriage can be found at the creative heritage of P. P. Blonskiy. Scientist believed that the sexual education should comply with pedagogical tasks: it should not just inform, but exactly educate. The pedagogical interest is in his ideas about conducting "pedagogical tests" of the future spouses – getting special certificate of the level of knowledge concerning family education.

Also, pedagogical basics of preparing students for the future family, the family life and raising children can be found in A. S. Makarenko's works. A. S. Makarenko paid great attention to the sexual education, recognizing it as one of the most difficult

pedagogical issues. Many of his pedagogical works have ideas about the necessity of preparing youth for further meetings with issues of sex and marriage-family relationships. The educator said that the moral and the sexual education, example of parents, organization of life and activities of pupils can be fitted to the main issues of preparing young people for the family life. A. S. Makarenko recommended to include formation of culture of personal relationships between the genders into the content of work devoted to preparing youth for the marriage and the family relations [7].

The first decades of the Soviet state are characterized by polar opinions about the marriage and family. On the one hand, the utterance of A. Kollontai and her supporters: children, spouse, house – “survival of times past” [3] and on the other hand, A. Lunacharsky wrote that “due to the economic conditions and proper education, self-searching and self-discipline a person understands that it is impossible to become the father and mother to no purpose, this is one of the most delicate kinds of creation” [14, p. 10]. “And mother should be an expert in the sphere of education” [6, p. 238].

At that time, A. B. Zalkind paid great attention to the sexual education; he believed that it should be the prerogative of parents and educators, not laymen or uncontrolled media. At the heart of this education, according to opinion of A. B. Zalkind, should be the creation of healthy, moral, valuable social connections and skills of young people [2]. A. B. Zalkind was one of the first in soviet pedagogy, who substantiated the necessity of developing the complex of educational influences on youth with the aim of involving it into accepted in society, according to the norms of socialist morality, gender roles and relationships between the sexes in public and private life.

The ideas of system education for future parents and the formation of readiness for maternity in the second half of the XXth century were actively put into life by outstanding educator and humanist – V. O. Sukhomlinskiy. He wrote: “If you dream to leave a mark in history after you death– it is not necessary to be leading writer or scientist. You can confirm yourself in the society, raising beautiful children...” [11]. This opinion underlines the necessity and significance of parental experiences in

human life, the most important function of which is the birth and education of the future generation, these are direct duties of mothers due to nature and society. We think that men and women will never be equal by simple reason that nature has divided their functionality and it is impossible to change all back.

V. O. Sukhomlinskiy's maternal pedagogy gave paramount value to the teaching of the valuable relation to a role of the future mother. The pedagogue considered that education of good mother and father, properly speaking, is the solution of half of all school tasks, because "...bringing up mothers and fathers, we put the foundation of good mannerliness of the future generations" [10]. The famous educator-humanist emphasized consciously pure relation to own body, understanding that relationship between men and women leads to birth of new human being, for whose life they are fully responsible. So it is not only biological act, but first of all, "a great human creativity", and a large responsibility.

In due time V. O. Sukhomlinskiy was opening pedagogical wisdom of sexual and family education, he noted: if in the family relations are not built on love, but on cynical demonstration of animal instincts or sensible finding of material welfare, in soul of the child there is no place for purity of sensual motives, and as a result in such families young people grow up brute, cynical, indifferent, to push through whose lack of spirituality for educator in his work is very difficult and sometimes impossible. Such irresponsibility is a consequence of "sexless" pedagogy, as a result of which we have received the young people who are physiologically ready to have children, but morally and psychologically they are immature regarding the role of mother and father. The educator expressed his opinion that we should pay more attention to girl's education, because her mission is higher, only she is future mother, high aim of life sense should be inherited for her, which will be based on the principles of the culture and love.

The classical educators' ideas about the role of the maternity in social development were brought to life at official level. In the laws of marriage and family in USSR it was noted that "maternity in the USSR is surrounded by popular recognition and respect, it is protected and powered by the state". Such positions

were supported by a variety of social and legal guarantees. Mothers with many children were of high social status, and they used separate social recognition, the additional rights and privileges were provided to them. But high levels of woman employment and active implication into social and professional sphere reduced the time which mother could spend in the family, the time of full communication and interaction with child. So, demagogical lifting of maternity didn't accord with the real position of the woman in Russian society. Realization of maternal and family functions was pushed into the background, as a result it led to maternity devaluation.

In post-Soviet Ukraine the situation was complicated by a sharp decrease of value attitude to maternity, non-recognition of mother's role, child and family. We believe that the XXI century puts forward the necessity of the updated scientific pedagogical approach to the solution of the readiness to the maternity formation problem. As premarital preparation in schools is mainly considered like monosubject process, where a pupil appears to be only an object of pedagogical influence, then educational activity in this aspect is reduced to a set of standard actions and it is informational and educational in nature. We believe that today there is a need for transferring the problem of youth preparation to the conscious maternity into the system of the higher state education. Our position is based on the following.

Preparation for future parental role has its specifics and particular importance in the period of youth, because an early adolescence is characterized by intensive development of self-consciousness, value-semantic sphere, focus on the future and the desire for life self-determination, formation of gender-role positions, intimate and personal relationships with the opposite gender. However, the content of consciousness at youthful age is not constant and may be changed, so teachers can crucially impact on young students in relation of forming readiness for maternity. We think that the development and implementation of pedagogical model in modern high school that will be based on the ideas of educators-classics will promote the creation of purposeful preparation of youth for the role of maternity.

This process is many-sided, complex and dynamic, its elements are closely interrelated, interdependent and interconnected that points at significant possibilities

of the solution of this problem both in the process of educational training, and in extracurricular activities of students. We tend to believe that the process of forming readiness for the maternity has to be focused on creation of moral phenomena in youth as for the future maternity, formation of an ideal of future family and moral beliefs on which the love, marriage, family, and the births of the child are based.

In summary, conducted analysis of scientific literature, the study of educators-classics' heritage about forming readiness for the maternity showed that views and ideas of many famous pedagogues are far ahead of time and there are guides of preparing young generation for the role of father and mother. The largest value in educating of future generations educators-classics gave to woman, they considered that it was necessary to qualify her for a role of a mother not only in a family, but in an education system on scientifically reasonable basis. Changes of consciousness of modern youth determine the necessity not only to correct meaningfully formation process of readiness for maternity, but also to move it to the higher education system. Due to the fact, we think that consideration of the phenomenon's essence of readiness for maternity and determination of its structures will be the direction of our future research.

References

1. Zharintseva N. A. Obyasneniye polovogo voprosa detyam [The explanation of sexual issues for children] / N. A. Zharintseva 2nd edition, reprinted. – St. Petersburg. : Printing House Altshuler “Fontanka”, 1907. – 54 p. (rus)

2. Zalkind A. B. Polovoe vospitanie [The sexual education] / A. B. Zalkind. – M. : Rabotnikprosvesheniya [Worker of education], 1930. – 337 p. (rus)

3. Kollontai A. M. Semya I kommunisticheskoe gosudarstvo [The family and communist nation] / A. M. Kollontai. – M. : Kommunist, 1918. – 23 p. (rus)

4. Kravchenko T.V. Stateve vyhovannya shchkolyariv u vitchiznyaniy pedahohichniy teoriyi ta praktytsi 20 – 30 rokiv XX stolittya [The Sex education of pupil about the national pedagogical theory and practice in 20 – 30th years of XX century]: Doctoral Dissertation: 13.00.01 “Zahalnapedahohika ta

istoriyapedahohiky” [The general pedagogy and history of pedagogy / T. V. Kravchenko. – Kirovograd, 2009. – 20 p. (ukr)

5. Lishnevskaya M. Polovoe vospitanie [The sex education] / M. Lishnevskaya. – M., 1908- 122 p. (rus)

6. Lunacharsky A. V. O vospitanii i obrazovanii [About education] / A. V. Lunacharsky ; ed. M. A. Arsenieva. – M. : Pedahohika [The pedagogy], 1976. – 640 p. (rus)

7. Makarenko A. S. Sobranie sochineniy [The collected works] : in 5b. / A. S. Makarenko. – M. : Pravda, 1971. – T. 4. – 432 p. (rus)

8. Pirogov N. I. Voprosy zhizni [The questions of life] // Morskoysbornik [The marine collection]. 1856. №9. – T. XXIII. – P. 59 // Primechanie k epigrafu stat'i. Zapiska otdela rukopisey biblioteki im. V. I. Lenina [The Note to the epigraph of article. The remark of the Manuscript Division Library of V. Lenin]. – M., 1951. (rus)

9. Rusova S. Maty v poeziyi Shevchenka [The mother in Shevchenko's poetry] / Sofiya Rusova // Svitlo. – 1996. – № 2. – p. 60 – 61 (publikatsiyu do druku pidhotuvala O. Proskura), [O. Proskura prepared publication for printing]. (ukr)

10. Sukhomlinskiy V. A. Izbrannyye pedahohicheskie sochineniya [The Selected pedagogical works] ; in 3 b. T 2. Pavlyshskaya srednyaya shkola. Obobshchenie opyta uchebno- vospitatel'noy raboty v sredney shkole. [The Pavlyshskaya secondary school. Summarizing the experience of educational work in rural secondary school]. – M. : Pedahohika [The Pedagogy], 1980. – 384 p.(rus)

11. Sukhomlinskiy V. O. Vybrani tvory [The selected writings] : [in 5 b.] / Sukhomlinskiy V. O. – T. 1. –K. : Rad. shkola, 1976 – 654 p. (ukr)

12. Ushinskiy K. D. Try element shkoly [The three elements of school] // K. D. Ushinskiy. Vybranipedagogichnitvory [The selected pedagogical writings]: [in 2 b.]; ed. Pyskunova O., Kostyuka G. and other. – K. : Radyans'kashkola, 1983. T. 2. – P. 26 – 42. (ukr)

13. Cherepova E. M. Nravstvennaya podhotovka uchaschihsya k semeynoy zhizni v teorii i praktike sovetskoy shkoly [The moral preparing students for family

life in theory and practice of the Soviet school] (1917 – 1977). Doctoral Dissertation: 13.00.01 “Obshchaya pedahohika, istoriya pedahohiki I obrazovaniya” [The general pedagogy, the history of pedagogy and education]. (rus)

14. Psihologiya I psihoanaliz beremennosti: uchebnoe posobie po psihologii materinstva [Psychology and psychoanalysis of pregnancy: tutorial on psychology of motherhood] . Samara : Bahrah, 2003. – 784 p.(rus)

Ткачова Ю. Г.

Проблема формування готовності до материнства у вітчизняній педагогічній науці

В статті аналізується проблема формування готовності до материнства у вітчизняній педагогічній науці. Автор статті наголошує на необхідності переосмислення творчого доробку педагогів-класиків у зв'язку із сучасними тенденціями зниження цінності материнства у свідомості молоді, акцентуючи увагу на тому, що всепоглинаюче духовне „розтління” найбільшим чином торкнулося дівчини - майбутньої матері. Доведено, що педагоги-класики робили певний наголос на необхідності статевого виховання у межах формування готовності до майбутнього шлюбу, сімейного життя та материнства. Виокремлено основні педагогічні ідеї, які можна використовувати в сучасній педагогічній теорії та практиці щодо підготовки студентської молоді до материнства, орієнтуючи їх на шлюб, сім'ю та усвідомлене материнство та завдяки підвищенню рівня загальної моральності у студентської молоді, зокрема у статевої поведінці. У статті автором зроблено припущення що, перенесення у сучасний вузівський простір процесу формування готовності до материнства, який ґрунтуватиметься на ідеях педагогів-класиків, сприятиме створенню у молоді ціннісної основи материнства та забезпечить цілісність системи підготовки молоді до виконання ролі матері.

Ключові слова: материнство, готовність до материнства, студентська молодь, система вищої освіти, статево виховання, сім'я, сімейне життя.

Ткачева Ю. Г.

Проблема формирования готовности к материнству в отечественной педагогической науке

В статье анализируется проблема формирования готовности к материнству в отечественной педагогической науке. Автор статьи подчеркивает необходимость переосмысления творческого наследия педагогов-классиков в связи с современными тенденциями снижения ценности материнства в сознании молодежи, акцентируя внимание на том, что всепоглощающее духовное „растление” главным образом коснулось девушки – будущей матери. Доказано, что педагоги-классики делали определенное ударение на необходимости полового воспитания в рамках формирования готовности к будущему браку, семейной жизни и материнству. Выделены основные

педагогические идеи, которые можно использовать в современной педагогической теории и практике относительно подготовки студенческой молодежи к материнству, ориентируя ее на брак, семью и сознательное материнство, благодаря повышению уровня общей морали студенческой молодежи относительно полового поведения. В статье автор делает предположение, что введение в современное вузовское пространство процесса формирования готовности к материнству, который будет основываться на идеях педагогов-классиков, будет способствовать созданию у молодежи ценностной основы материнства, а также обеспечит целостность системы подготовки молодежи к выполнению роли матери.

Ключевые слова: материнство, готовность к материнству, студенческая молодежь, система высшего образования, половое воспитание, семья, семейная жизнь.

Information about the author

Yulia Gennadiyivna Tkacheva – postgraduate student of Pedagogy Department of SE “Lugansk Taras Shevchenko National University”.

The article was received by the Editorial Office on 06.03.2013

The article was put into print on 26.04.2013